

RAPORT

VEENE ÕPPEKEELT KASUTAVATE GÜMNAASIUMIDE ÕPPE TULEMUSLIKKUSEST EESTIKEELSELE (VÄHEMALT 60% KOHUSTUSLIKEST KURSUSTEST) GÜMNAASIUMIÕPPELE ÜLEMINEKUL

Käesolev raport on koostatud vastavalt haridus- ja teadusministri 9. juuni käskkirjale nr 241, millega määrati 2014. aasta mais kokku kutsutud vene õppekeelt kasutavate gümnaasiumide õppe tulemuslikkuse hindamise töörühma eesmärgid ja ülesanded. Käskkirjaga kinnitati töörühm koosseisus:

Arne Piirimägi	Kiviõli Vene Kool, direktor
Einar Värä	Sihtasutus Innove
Heidi Uustalu	Kiviõli I Keskkool, direktor
Igor Kalakauskas	Tallinna Tõnismäe Reaalkool, huvialajuht
Jaak Allik	SDE Fraktsioon, Riigikogu liige
Janar Holm	Haridus- ja Teadusministeerium, kantsler (töörühma juht)
Jelena Poverina	Eesti Rahvusringhääling, ajakirjanik
Larissa Degel	Narva Linnavalitsuse kultuuriosakond, juhataja asetäitja haridusalal
Meelis Kond	Tallinna Haridusameti hariduskorralduse teenistuse direktor
Paul-Eerik Rummo	Reformierakonna fraktsioon, Riigikogu liige
Tatjana Babanskaja	Tartu ülikooli Narva Kolledž, õppekorralduse peaspetsialist
Ulvi Vilumets	Kohtla-Järve Järve Vene Gümnaasium, direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal
Vadim Belobrovtsev	SDE Fraktsioon, Tallinna linnavolikogu liige

Töörühma järelused ja ettepanekud eestikeelsele aineõppele ülemineku hetkeseisust täiendavad ja üldistavad Haridus- ja Teadusministeeriumi käsutuses olevate ning sama teemat käsitlevate analüüside ja uuringute (PISA, TALIS, EMOR, INNOVE, TÜ, TLÜ jne) järeldusi. Töörühma üheks eesmärgiks on anda üldine ülevaade eestikeelsele aineõppele ülemineku hetkeseisust ja väljakutsetest, toetamaks tõendus põhise strateegilise tegevuskava koostamist vene õppekeele koolidele. Vastav vajadus tuleneb selgelt PISA-uuringutest (Lisa 1).

Töörühm lähtub oma töös üldhariduse eesmärgist, et gümnaasiumilõpetajad peavad olema võimelised omandama kõrg- või kutseharidust eestikeelsetel õppekavadel.

Töörühma tegevuste kavandamisel, neis osalemisel ja raporti ettevalmistamisel toetusid töörühma liikmed olulisel määral oma senisele kogemusele kõnealuses valdkonnas. Tehtud uuringutest on kasutatud eelkõige Tallinna Ülikooli (TLÜ) ning Eesti Keele ja Kultuuri Instituudi poolt HTM-i tellimisel korraldatud uuringu "Kakskeelne õpe vene õppekeele koolis" 2013. aasta lõpparuannet (Lisa 2) ja Tartu Ülikooli (TÜ) uurijate poolt professor Birute Klaas-Langi (PhD) juhtimisel 2014. aastal koostatud ülevaadet „Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeele koolides“ (Lisa 3). Tegevuste ettevalmistamisel arvestati ka EMORi uuringuga „Eestikeelne aineõpe vene õppekeele koolide gümnaasiumiastmes: mitte-eestlaste teadlikkus ja suhtumine“ (detsember 2011, Lisa 4) ning SA Innove keelekümbluskeskuse 2013. aasta veebruarist detsembrini korraldatud 19 koolivisiidi (neist kolm kooli olid ka töörühma valimis) tulemuste üldistustega (Lisa 5). Lisaks kasutati HTMi käsutuses olevaid teemakohaseid materjale (Lisad 6 ja 7).

Töörühm lähtus oma tegevuses vajadusest täpsustada järgmiste hüpoteeside paikapidavust:

- koolid on täies mahus lõpetanud ülemineku eestikeelsele gümnaasiumiõppele – vähemalt 60% kohustuslikest kursustest;
- üleminek osaliselt eestikeelsele aineõppele pärast venekeelset põhikooli parandab gümnaasiumilõpetajate riigikeele oskust;
- ainete õppimine mitte-emakeeles ei halvenda oluliselt teadmiste kvaliteeti nendes ainetes.

Raporti põhiosa aluseks on töörühma liikmete poolt koolikülastuste käigus koostatud ülevaated, kokkuvõtted ja ettepanekud.

SISUKORD

I Eestikeelsele gümnaasiumiõppele ülemineku eesmärkidest	3
II Tulemustest töörühma koolikülastuste kokkuvõtete ja seotud uuringute alusel	6
Ülevaade valimist	6
Olulisemad tulemused	11
III Kokkuvõte (järelused, ettepanekud, ülesanded edasiseks)	13
Töörühma järelused	14
Ettepanekud	15
Allikad.....	17
Lisad	17

I EESTIKEELSELE GÜMNAASIUMIÕPPELE ÜLEMINEKU EESMÄRKIDEST

Üheks eesti keele oskuse kiirema ja tõhusama saavutamise viisiks on peetud üleminekut (osalisele) eestikeelsele aineõppele. Kuigi otsus ülemineku kohta tehti juba 1993. aastal, oli selles küsimuses palju poliitilisi erimeelsusi. Vene õppekeelega koolide gümnaasiumiastme üleminek eestikeelsele aineõppele toimus alles aastatel 2007–2012.

Alustati kohustusliku eesti kirjanduse kursusega 2007/2008. õppeaastal, et 2013/2014. õppeaastaks jõuda viie kohustusliku kursuseni (eesti kirjandus, muusikaõpetus, ühiskonnaõpetus, Eesti ajalugu ja geograafia), millele lisanduvad kooli valitavad ained (GRÕK, lk 6–7).

9. juunil 2010 vastu võetud põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS §21 lg 1–3) sätestab, et õppekeeleks loetakse keel, milles toimuv õpe moodustab vähemalt 60% väikseimast lubatud õppekoormusest ja et gümnaasiumi õppekeel on eesti keel. Gümnaasiumi riikliku õppekava alusel tähendab see, et kohustuslikust 96 kursusest omandatakse eesti keeles vähemalt 57 (GRÕK § 11 lg 1 ja 2). Kooli õppekava peab kindlustama selle nõude täitmise (PGS § 17).

EHIS-e andmetel oli 2013/2014. õppeaastal Eestis 202 päevase õppega gümnaasiumi. Neist 57 gümnaasiumis õpiti 60% ainetest eesti keeles ja 40% vene keeles. 788 õpetajast, kes neis koolides erinevaid aineid eesti keeles õpetasid, oli eesti keelt vähemalt C1 tasemel valdavate õpetajate osakaal 93% (Lisa 7).

Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala arengukava “Tark ja tegus rahvas 2015–2018” seab viienda alaeesmärgi “Võrdsed võimalused elukestvaks õppeks ja õppes osaluse kasv” viiendas meetmes eesmärgi **luua kõigile võrdsed võimalused elukestvaks õppeks**. Selleks tuleb kõigile lastele luua paindlikud võimalused juba alushariduse saamiseks ja seda vähemalt aasta enne kooli. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava reguleerib ka riigikeele õpet (KELARÕK §9). Algatusena on kavandatud **kvaliteetse ja valikuterohke gümnaasiumihariduse** võimaluste loomine igas maakonnas ning kvaliteetse kodulähedase põhihariduse tagamine. Tulemusena nähakse riigi ja kohalike omavalitsuste koostöös korrastatud koolivõrku, mis tagab juurdepääsu kvaliteetsele kodulähedasele põhikoolile ning mitmeid valikuvõimalusi pakkuvale kodumaakonnas asuvale gümnaasiumile. Töötatakse välja ja rakendatakse investeeringute kava spetsiifilist õppekorraldust ja ressursimahukaid tugimeetmeid vajavate – **ka õppekeelest erineva emakeelega** – õpilaste ja kaasava hariduse toetamiseks (Tark ja tegus rahvas, lk 37).

Arengukavas „Tark ja tegus rahvas“ nenditakse, et põhikoolis eestikeelses õppes osalevaid eesti keelest erineva emakeelega õpilasi on üha rohkem. Alates 2005/2006. õppeaastast on selliste õpilaste osakaal suurenenud 17,3%-lt 24,3%-ni 2013/2014. õppeaastal ehk 7%. Rõhutatakse vajadust enam panustada 10-14-aastaste laste eesti keele oskuse paranemisse (Tark ja tegus rahvas, lk 66). Arengukava täitmine **eeldab piisavat rahastust**. Vajalike muudatuste saavutamist toetavate programmide välja töötamist rahastatakse vastavalt Eesti elukestva õppe strateegiale 2020, mis on aluseks riigi hariduseelarve valikutele aastatel 2014–2020.

Elukestva õppe strateegia on koostatud eesmärgiga luua **kõigile Eesti inimestele nende vajadustele ning võimetele vastavad õpivõimalused** kogu elukaare jooksul, tagamaks neile isiksusena väärika eneseteostuse võimalused ühiskonnas, töö- ja pereelus. Esile tuuakse ka järgmised põhimõtted:

- õppija aktiivne osalus ja vastutus;
- koostöö ja üksteiselt õppimine;
- õpivõimaluste kvaliteet, paindlikkus, info läbipaistvus ja usaldusväärsus;
- inimeste erivajadustega arvestamine õppetöö korralduses ja õpikeskkonnas;
- sooline tasakaal (elukestva õppe strateegia, lk 3).

Hinnates arengukava koostamise lähtekohti, tuuakse strateegias välja **edusammud**, millest tööühma käsitletavate teemadega haakuvad eelkõige järgmised:

1. Haridus on Eesti ühiskonnas kõrgelt väärtustatud – seda on ajalooliselt peetud individuaalse edu tagatiseks ning riigi arengu peamiseks veduriks.
2. Rahvusvahelised võrdlusuuringud näitavad, et enamik õppijaid omandab head baasoskused.
3. Õppijate sotsiaalmajandusliku tausta mõju õpitulemustele on väike.
4. Elukestvas õppes osalemise määr on kasvanud.
5. Vähenenud on õppijate põhikoolist väljalangevus.
6. Laste osalus alushariduses on kõrge, mis loob head eeldused sujuvaks üleminekuks kooliellu.
7. Välja on arendatud õppijate, õppeasutuste ja õpitulemuste andmebaasid, mis võimaldavad jälgida arengut ja suunata ressursid sinna, kus seda on kõige rohkem vaja.
8. Keelekümbluse meetodika rakendamine on andnud häid tulemusi ja suurendanud venekeelsete noorte lõimumist Eesti ühiskonda.
9. Alternatiivsed lähenemised (nt Noored kooli, Tagasi kooli, erakoolid, waldorfkoolid, Hea algus) on muutnud formaalharidussüsteemi paindlikumaks, uuenduslikumaks, mitmekesisemaks (elukestva õppe strateegia, lk 5).

Tööühma ülesannetega on seotud eelkõige järgmised strateegias esile toodud **kitsaskohtadest**:

1. Üleminek massilisele kõrgharidusele on kaasa toonud nõudlikkuse vähenemise.
2. Kõrgharidusega Eesti noorte probleemilahendusoskused on võrreldes teiste riikidega madalamad.
3. Vene õppekeelega põhikoolid ei kindlusta kõigile head eesti keele oskust ning õppijate baasoskused on põhikooli lõpuks nõrgemad kui eesti õppekeelega koolides.
4. Õppijate ligipääs digitaristule ja digitaalne õppevara on puudulik ja ebaühtlane.
5. Ühiskonnas mõistetakse hariduse ja koolide kvaliteeti liiga riigieksamite tulemuste kesksena.
6. Tõenduspõhine otsustamine ning hariduspoliitike toimimise hindamine ei ole muutunud valdavaks ja see muudab konsensuse loomise hariduspoliitiliste valikute tegemisel keeruliseks (elukestva õppe strateegia, lk 6).

Meetmete osas näeb strateegia ette terve kompleksi tegevusi, millest tööühma eesmärkide seisukohast on olulised järgmised:

1. Selleks, et Eesti koole juhiksid pädevad ja motiveeritud koolijuhid, kes tahavad ja suudavad ellu viia strateegias kirjeldatud eesmärgid, on vaja korraldada koolijuhid pädevusnõuete kehtestamine ja nende regulaarne hindamine (elukestva õppe strateegia, lk 10).
2. Eesti keelest erineva õppekeelega põhikooli lõpetajatele tagatakse võimalused omandada eesti keele oskus iseseisva keelekasutaja tasemel, mis on vajalik õpingute jätkamiseks gümnaasiumis ja/või kutseõppeasutuses. Selleks:
  - toetatakse riikliku programmi raames eri algatusi eesti keele õppe taseme parandamiseks vene õppekeelega koolis;
  - toetatakse muu emakeelega laste õpinguid eesti õppekeelega koolis (õpetajate täienduskoolitus, pikapäevarühmad, mitmekultuurilisuse õpe, kultuurilugu jmt);
  - korraldatakse koolieelsetes lasteasutustes eakohaseid meetodeid, kasutades kvaliteetset eesti keele õpet, lastele pakutakse eestikeelseid tegevusi, toetatakse muukeelsete laste õpet eesti lasteaedades. (Elukestva õppe strateegia, lk 15)

II TULEMUSTEST TÖÖRÜHMA KOOLIKÜLASTUSTE KOKKUVÕTETE JA SEOTUD UURINGUTE ALUSEL

ÜLEVAADE VALIMIST

Töörühm kogunes tegevuste ettevalmistamiseks ja kooskõlastamiseks kahel korral: 24. aprillil ja 6. mail 2014. Ajavahemikus 12. maist kuni 2013/2014. õppeaasta lõpuni koguti andmeid kokku 13 koolist.

Koolikülastused kavandati ja viidi läbi kahes regioonis – Tallinn (kuus kooli ja 8 töörühma liiget) ning Narva (viis kooli ja 6 töörühma liiget) – individuaalsete kokkulepete alusel. Töö käigus lisandusid töörühma liikmete initsiatiivil veel Kiviõli I Keskkool ja Tartu Annelinna Gümnaasium.

Tegevuste ühtlustamiseks oli koolide külastajatel soovituslikuna kasutada töörühma liikme U. Vilumetsa koostatud ja 6. mai töökoosolekul heaks kiidetud koolikülastusleht, töörühma liikmete T. Babanskaja ja A. Piirimägi koostatud vestlusringi küsimustik ning küsimustikud juhtkondadele, õpetajatele ja õpilastele nii eesti kui vene keeles.

EHIS-e andmetel oli 2014. aasta juunis Eesti gümnaasiumides eesti keelt teise keelena või esimese võõrkeelena õppivaid õpilasi 3265. Töörühma liikmete külastatud koolide gümnaasiumiastmes oli selliseid õpilasi kokku 2059 (Lisa 6). Töörühma ülevaade hõlmab seega 63% eesti keelt teise keelena õppivatest gümnaasiumiõpilastest. Küsimustikele (lisaks vestlustele) vastas 201 õpilast ehk 9,8% külastatud koolide vastava kooliastme õpilastest.

EHIS-e andmetel (juuni 2014) oli Eesti üldhariduskoolides 788 õpetajat, kes õpetasid aineid eesti keeles, ja 160 eesti keele kui teise keele õpetajat (kokku 948 õpetajat). Vaadeldud koolides on neid õpetajaid kokku 231 ehk 34,4% kõigist nimetatud õpetajatest (Lisa 7).

Töörühma liikmete poolt külastati 21 erinevat eesti keele ja eesti keeles antavat tundi ning küsimustikud täitsid lisaks vestlustele 75 õpetajat. Töörühma kokkuvõtte toetub seega 32%-le külastatud koolide huvialusest õpetajaskonnast.

Tabel 1 annab ülevaate koolikülastuste tegevustest ja tulemustest.

Tabel 1

Koolikülastuste kokkuvõtte

Jrk nr	Kool	Külastaja(d)	Koostatud materjalid	Külas-tatud tunde	Küsit-letud õpetajaid	Küsit-letud õpilasi
1.	Ehte Humanitaargümnaasium http://www.ehtehg.ee/ EHG	V. Belobrovtsev M. Kond	Täidetud küsimustikud, koolikülastusleht	0	9	11
2.	Tallinna Pae Gümnaasium http://www.pae.tln.edu.ee/ TlnPG	V. Belobrovtsev M. Kond	Täidetud küsimustikud, koolikülastusleht	1	6	11
3.	Tallinna Õismäe Vene Lütseum http://www.tovl.tln.edu.ee/ TlnÕVL	P-E. Rummo I. Kalakauskas	Koolikülastusleht ja küsimustikud	1	4	11

4.	Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasium http://mhum.tln.edu.ee/web/et/TlnMHG	P-E. Rummo I. Kalakauskas	Küsimustikud: juhtkond, õpilased, õpetajad	0	6	15
5.	Tallinna Tõnismäe Reaalkool http://www.ttrk.tln.edu.ee/TlnTRK	J. Poverina E. Värä	Kolm erinevat tunnikülastuslehte	1	4	0
6.	Tallinna Linnamäe Vene Lütseum http://www.linnamae.tln.edu.ee/TlnLVL	J. Poverina E. Värä	Koolikülastusleht, tunnikülastusleht	1	1	1
7.	Kiviõli I Keskkool http://www.k1k.ee/KIK	J. Allik A. Piirimägi	J. Alliku aruanne, A. Piirimägi kokkuvõte küsimustikest õpilastele	2	0	24
8.	Narva Humanitaargümnaasium http://www.narvahg.edu.ee/NHG	J. Allik	Vabas vormis ülevaade	4	4	25
9.	Narva Kesklinna Gümnaasium http://www.kesklinna.edu.ee/NKIG	T. Babanskaja A. Piirimägi L. Degel	Koolikülastuslehed, kokkuvõte küsimustikest	3	13	50
10.	Narva Kreenholmi Gümnaasium http://www.kreenholmi.edu.ee/NKRG	H. Uustalu	Koolikülastusleht	1	3	0
11.	Narva Pähklime Gümnaasium http://www.pahklime.edu.ee/NPmG	J. Allik	Vabas vormis ülevaade koos koolijuhi kommentaaridega	4	9	23
12.	Narva Soldino Gümnaasium http://www.soldino.edu.ee/NSG	U. Vilumets	Kokkuvõtted: õpetajad, õpilased, tunnid ja juhtkond	4	5	15
13.	Tartu Annelinna Gümnaasium http://www.tag.ee/TAG	H. Asser	Põhikooli õpilaste (9.kl) tagasiside, kokkuvõte: koolijuhtkond, õpetajad	0	11	9 (9. kl)
	KOKKU			21	75	201 Sh 8 Õp 9.kl-st

Tabelist nähtub, et töörühma liikmete lähenemine koolikülastustele oli väga individuaalne. Töörühma liikmed kommenteerisid ja täpsustasid oma kokkuvõtteid töörühma koosolekul 10. juulil 2014.

Vaadeldud koolid moodustavad oma õpilaste eesti keele kui teise keele eksamite tulemuste alusel suhteliselt representatiivse valimi. Kaks kooli olid TÜ uuringu tugevamate ja üks nõrgemate koolide valimis.

Tabelis 2 on esitatud koolide võrdlus keeleeksami tulemuste ja selle arengu kohta toorpunktide alusel.

Tabel 2

Töörühma külastatud koolide nelja viimase aasta riigeksamite tulemused toorpunktides võrdluses Eesti keskmisega

Nr	Kool	2011 Eesti keel teise keelena riigeksami punktide keskmine		2012 Eesti keel teise keelena riigeksami punktide keskmine		2013 Eesti keel teise keelena riigeksami punktide keskmine		2014 Eesti keel teise keelena riigeksami punktide keskmine	
		PK	G	PK	G	PK	G	PK	G
1.	Ehte Humanitaargümnaasium	63,3	69,8	60,4	75,1	72,3	72,2	64,5	70,6
2.	Kiviõli I Keskkool								74,8
	Kiviõli Vene Gümnaasium	50,5	71,5	51,6	66,0		66,7		
	Kiviõli Vene Kool					60,2		63,2	
3.	Narva Humanitaargümnaasium	68,9	83,5	65,2	86,4	83,7	85,5	75,4	89,5
4.	Narva Kesklinna Gümnaasium	58,6	64,4	59,3	74,7	69,8	80,9	61,6	71,7
5.	Narva Kreenholmi Gümnaasium	52,9	55,2	51,3	69,9	53,7	63,6	53,6	70,4
6.	Narva Pähklimäe Gümnaasium	59,6	73,5	67,0	75,3	63,1	81,5	68,2	77,2
7.	Narva Soldino Gümnaasium	46,9	62,8	50,2	69,6	60,4	61,1	56,3	58,0
8.	Tallinna Linnamäe Vene Lütseum	69,2	83,9	80,7	78,3	79,5	75,5	77,6	71,4
9.	Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasium	80,9	75,3	85,3	77,1	90,5	80,9	83,0	86,8
10.	Tallinna Pae Gümnaasium	74,2	84,3	63,2	83,1	69,2	78,7	68,1	85,3
11.	Tallinna Tõnismäe Realkool	76,1	76,0	76,5	78,7	81,7	80,2	84,7	79,7
12.	Tallinna Õismäe Vene Lütseum	83,0	83,2	78,1	75,1	81,7	76,1	82,7	82,5
13.	Tartu Annelinna Gümnaasium	88,9	90,9	84,9	88,7	89,4	87,3	84,5	87,2
	Eesti keskmine tulemus	63,2	70,6	62,5	71,3	67,8	68,8	67,1	71,2

Märkus 1. Kiviõli I Keskkoolis 2014. aastal gümnaasiumi lõpetanud õpilased lõpetasid põhikooli Kiviõli Vene Gümnaasiumis (alates 01.09.2013 Kiviõli Vene Kool).

Märkus 2. Statistikast on välja jäetud kutsekoolid ja varem lõpetanud.

Märkus 3. Punased on B. Klaas-Langi juhitud uuringus osalenud koolide andmed.

Tabelist nähtub, et vaadeldud koolides keskmiselt statistiliselt olulist erinevust gümnaasiumilõpetajate 2013. ja 2014. aasta eksamitulemuste (kogu gümnaasiumikursusest on 60% õpitud eesti keeles) vahel ei ilmne – kuuel koolil on tulemus paranenud ja viiel muutunud halvemaks. Küll on selgelt märgatav tõus Kiviõli I Keskkooli (KIK) tulemustes (eelmised lõpetajad olid veel Kiviõli Vene Gümnaasiumi (KVG) nimekirjas). Tulemuste paranemine 8,1 punkti võrra võib olla seotud õppetöö toimumisega eestikeelses keskkonnas. Seda lubavad järeldada ka õpilaste arvamused, mille järgi keele omandamisel on oluline koht suhtlemisel eestikeelsete eakaaslastega. KIK on eestikeelne üldhariduslik täistsüklikeskkool, kus koos eestikeelse põhikooli (KIK) lõpetajatega õpivad gümnaasiumiastmes ka vene keeles põhihariduse omandanud tänase Kiviõli Vene Kooli (KVK) õpilased.

Esitatud järeldust – keelekeskkonna mõju olulisus – toetavad töörühma hinnangul ka Tartu Annelinna Gümnaasiumi suhteliselt stabiilselt kõrged eksamitulemused. Käesolevas raportis ei seatud eesmärgiks tulemuste detailsemat analüüsi. See on teostatav olemasolevate (HTM-i käsutuses olevad andmed ja töörühma liikmete aruanded) andmete põhjal ja ilmselt edaspidise töö huvides vajalik.

Vaadeldud koolide eesti keelt teise keelena ja aineid eesti keeles õpetavate õpetajate riigikeele valdamine ei erine oluliselt Eesti analoogsetest näitajatest (tabel 3).

Tabel 3

Ülevaade õpetajate vastavusest keelenõuetele EHIS-e andmete alusel (Lisa 7)

Tulbas A on esitatud gümnaasiumiastmes aineid eesti keeles õpetavate õpetajate riigikeele oskuse andmed – õpetajate arv ja neist keelenõudele vastavate õpetajate protsent vaadeldud koolide kaupa. Kokku on EHIS-e andmetel 2014. aasta juuni seisuga Eesti koolides selliseid õpetajaid 788.

Tulbas B on esitatud gümnaasiumiastmes eesti keele õpetajate riigikeele oskuse andmed – õpetajate arv kokku ja nende jaotus keelenõude täitmise aluse järgi – vaadeldud koolide kaupa. Kokku on EHIS-e andmetel 2014. aasta juuni seisuga Eesti koolides selliseid õpetajaid 160.

Kool	A õpetajate arv (%)	B (õpetajate arv)			
		Kokku	C1	emakeel	taseme haridus
Ehte Humanitaargümnaasium	14 / 100	4		2	2
Kiviõli I Keskkool	12 / 100	1		1	
Narva Humanitaargümnaasium	17 / 100	3			3
Narva Kesklinna Gümnaasium	12 / 100	5		2	3

Narva Kreenholmi Gümnaasium	9 / 89	3	1	1	1
Narva Pähklikmäe Gümnaasium	15 / 100	4		1	3
Narva Soldino Gümnaasium	15 / 93	3	1		2
Tallinna Linnamäe Vene Lütseum	4 / 100	3			3
Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasium	12 / 92	2		1	1
Tallinna Pae Gümnaasium	12 / 83	2		1	1
Tallinna Tõnismäe Reaalkool	14 / 93	5		3	2
Tallinna Õismäe Vene Lütseum	21 / 90	2		2	2
Tartu Annelinna Gümnaasium	30 / 93	7		6	1
Meie valimi keskmine	91%	44	4,5 %	45 %	50,0%
KESKMINE üle Eesti	93%		2,5%	60%	37,5%

Formaalsete andmete alusel saab tõdeda, et eesti keelt teise keelena ja aineid eesti keeles õpetavate Eesti õpetajate keeleoskus vastab üldjoontes nõuetele. Töörühma vaadeldud koolides on aineõpetajate hulgas Eesti keskmisega võrreldes 2% vähem keelt nõuetekohaselt valdavaid õpetajaid ja 2% rohkem C1 tasemega keeleõpetajaid. Vestlustest õpilastega ilmnis, et õpetajate keelevaldamine on tihti probleem: „Eriti hästi õnnestus õpetajal tunni läbiviimine emakeeles“ (õpilase seisukoht).

Andmed kinnitavad probleemi olemasolu – vaid alla poole keeleõpetajatest räägivad õpetatavat keelt emakeelena. Et tegemist on üle-eestilise probleemiga, kinnitab ka TLÜ ning Eesti Keele ja Kultuuri Instituudi uuring, milles osalenud õpetajatest vaid 39% märkis oma emakeeleks eesti keele (Lisa 2, lk 124).

Ülevaated koolikülastuste käigus vormistatud materjalidest on koondatud tabelitesse, millele on lisatud ka peamised küsimused (Lisad 8, 9 ja 10).

OLULISEMAD TULEMUSED

Järgnevalt kõrvutame töörühma kokkuvõtlikke tähelepanekuid koolikülastustest, kohtumistest õpilaste, õpetajate ja koolijuhtidega ja anketeerimistest küsitluste aluseks valitud uuringute tulemustega (Lisad 2, 3, 4 ja 5).

Küsimustikud täitnud **õpilaste** vastustest ilmneb, et enamasti ollakse enam-vähem nõus, et ainetes õpetamine eesti keeles mõjub positiivselt nende keeleoskusele. Õpitulemuste saavutamist eesti keeles õpitud ainetes hinnatakse aga enamikus vastusevariandiga „**mõned saavutasin**“. Nii õpetajate kui ka iseenda keeleoskust hinnatakse piisavaks (Lisa 8).

TLÜ uuringu järgi on eestikeelse õppega seotud **probleemid**, mida õpilased ise esile tõid, järgmised: töömahu suurenemine, **õpetajate eesti keele oskus**, õpilaste ebaühtlane keeletase ja distsipliin klassis.

Õpilaste vastused fookusgrupi intervjuudel näitavad, et õpilasi häirib **ebaühtlane keeletase klassis**, sest nõrgemad pidurdavad tugevamate arengut ning hakkavad plaanipäraselt kulgevat tunnikäiku igavusest segama. Õpilased ei maininud, et õpetaja tegeleks eraldi nõrgemate ja tugevamate õpilastega. Õpilaste ühemõtteliselt sõnastatud probleemid fookusgrupi intervjuudel viitavad tungivale vajadusele tõsta aineõpetajate teadmisi teises keeles õpetamise alustest ning LAK-õppe metoodikast ja oskusi seda laiemalt rakendada.“ (Lisa 2, lk 201).

Töörühma liikmete aruannetes tuuakse välja **tundide keelelist passiivsust** – õpetaja esitab oma võimete kohases keeles materjali, õpilased on vaid vastuvõtjad. Selline õpetamisviis ei jätagi võimalust tegeleda eraldi tugevamate või nõrgematega. Töörühma liikmed rõhutavad eri meetodite (LAK-õpe) vähest rakendamist ning ka õpetajad tunnetavad seda. Vestlustest õpilastega ilmnis, et eestikeelsest aineõppest olulisem tegur eesti keele omandamisel on aktiivne ja eri vormis suhtlus eesti keeles.

Metoodiliselt üsna tugev õpetaja – kasutab tunni jooksul erinevaid töövõtteid (mõistekaart, Venni diagramm, täringud, paaris töö) – viib tunni siiski läbi nii, et põhiliselt räägib tema. Annab selliseid ülesandeid, mis võimaldavad õpilastel vähe rääkida: ühe sõnaga vastata, sõnastikust või töölehel maha lugeda jne. Enamus õpilastest on passiivsed, tundub, et töötavad siiski vaikselt kaasa, lugedes ekraanilt või töölehel. Aktiivselt töötab kaasa 3–4 õpilast. (vaatleja kokkuvõte)

Õpetajate vastustest küsimustikele ilmneb, et üldiselt positiivse hinnangu on saanud nii eesti keele oskuse areng kui teadmiste omandamise tase eesti keeles. Kõige vähem ollakse rahul õppematerjalidega. Põhikooli keeletaset peetakse valdavalt piisavaks, aga tuuakse välja, et oluline on õpilaste suhtumine (Lisa 9): „Pole soovi õppida aineid eesti keeles“ (õpilase hinnang).

TLÜ uuringu **keeleõpetajate** fookusgruppides ilmnis, et tunnis kasutatakse kõiki meetodeid ning tegeletakse kõigi osaoskuste arendamisega. Õpetajate sõnul sõltub eri meetodite valik ja sagedus tundides õpilaste keeleoskusest ja klassi aktiivsusest-passiivsusest.

Õpetajate ankeedivastustest selgus, et enim tegeletakse kuulamisoskuse arendamisega, palju tegeletakse ka grammatika ja sõnavara arendamisega. Tunnivaatlustest ilmnis aga, et rääkimisoskust eraldi arendati vaadeldud tundides vähe. Õpilaste **rääkimisvõimalused** piirdusid enamasti **ühesõnaliste või ühelauseliste vastustega** õpetaja küsimustele (Lisa 2, lk 127-129). Tundides kasutatavate aktiivõppemeetodite puhul oli **erinevus õpetajate väidete ja vaadeldud tundides fikseeritu vahel** kohati ligi kahekümnekordne (Lisa 2, tabel 5.7, lk 133).

Õpetajate hinnangud **eestikeelse aineõppe** efektiivsusele olid üle keskmise. Kolmveerand aineõpetajatest uskus, et eestikeelse aineõppega on võimalik saavutada häid õpitulemusi nii keeles kui ka aines. Oli neid, kes leidsid, et õpilased, kes ei tule toime eestikeelse aineõppega, ei peaks üldse gümnaasiumis õppima. Üheks sobivaks meetmeks peeti eestikeelse õppe laiendamist põhikoolis. Õpilaste ja lapsevanemate poolt ja vastu hinnangud jagunesid vahekorras 50:50 (Lisa 2, lk 56–58).

Meie töörühma tähelepanekud kinnitavad ka rahvusvahelistest uuringutest ilmnenu **õpetajate sõnades kirjeldatud ja tegeliku** (tunnivaatlused, õpilaste hinnang) **olukorra erinevust**. Eriti vajab rõhutamist õpetajate ja koolijuhtide **orienteeritus protsessile**, mida kontrollitakse. Õpilaste seisukohad lähtuvad pigem nende endi seatud õpieesmärkidest.

Koolijuhtide hinnangul on gümnaasiumilõpetajate heal tasemel keeleoskus seotud eestikeelse aineõppega (hinnang „*üldiselt nõus*“). Tõdetakse samuti, et enamik õpilasi saavutab ka eesti keeles õppides taotletavad õpitulemused. Õpetajad on koolides olemas, nende kvalifikatsioon aga vastab sageli nõuetele vaid osaliselt (Lisa 10). On aga ka seisukohti, et „*kui oleks õpetatud vene keeles, oleksid õpilased targemad*“ (koolijuhi hinnang).

TLÜ uuringu tulemused räägivad sama keelt. Uuringu andmetel suhtub koolijuhtide enamik eestikeelsesse aineõppesse üldiselt positiivselt ning usub, et eestikeelse aineõppega on võimalik saavutada häid õppetulemusi. Eelduseks peetakse sujuvat ja süsteemset üleminekut kergematelt (näiteks kunsti- ja muusikaõpetus) raskematele (näiteks ajalugu ja geograafia). Juhtide üldist positiivset suhtumist toetavad ka õpetajate seisukohad.

Juhtide hinnangul tagab parem eesti keele oskus parema toimetulemise Eesti ühiskonnas – parema hakkamasaamise ülikoolis eestikeelsetel õppekavadel õppides ning eestikeelses töökollektiivis töötades. Positiivsena nimetatakse ka asjaolu, et tänu eestikeelsele aineõpetusele paranevad eesti keele riigieksami tulemused. Mõni Ida-Virumaa ja mõni Tallinna Lasnamäe koolijuht mainib, et eesti keele tunnid ning eestikeelne aineõpe võivad nende kooli õpilastele olla ainukeseks kontaktiks eesti keele ja eestlastega (Lisa 2, lk 204). Ehkki meie valimis keeleeksamite tulemuste paranemise seost üleminekuga eestikeelsele aineõppele ei tuvastatud, väärtustatakse Narva koolide näitel eestikeelset õpet kui õpilaste ainukest kontakti Eesti ja eestlastega.

Olulise tegurina keeletaseme tõstmisel ja õppekava nõuete täitmisel **eesti keeles õpetatavates ainetes** gümnaasiumiastme lõpuks tuuakse tehtud uuringutes ja ka töörühma kokkuvõtetes välja vajadus alustada süstemaatilise eesti keele õppega ja eestikeelse aineõppega juba põhikoolis. Uurides põhikooli eesti keele teise keelena 2013. aasta riigieksami tulemuste alusel 10 edukamat ja 10 vähem edukat vene õppekeelega põhikooli eesti keele õppe seisukohast, tõid teadlased Birute Klaas-Langi juhtimisel (Lisa 3.1.) välja 13 trendi nii edukamate kui vähem edukate põhikoolide osas. Esitame võrdluseks kolm esimest mõlemast rühmast:

“Edukamad koolid vastavad enamasti järgmistele kriteeriumidele:

1. Kool paikneb eestikeelses keskkonnas või tekitab oma õpilastele eestikeelset suhtlemis-keskkonda, mis ei piirdu ainult eesti keele tundidega.
2. Kool on pigem suurema õpilaste ja õpetajate hulgaga.
3. Arengukavades ja strateegilistes visioonides rõhutatud eesmärgipärast riigikeele õpet toetatakse konkreetsete tegevustega.”

“Vähem edukad koolid vastavad enamasti järgmistele kriteeriumidele:

1. Kool ei paikne eestikeelses keskkonnas ning õpilastel on vähe võimalusi tunniväliseks eestikeelseks suhtluseks.
2. Kool on pigem väiksema õpilaste ja õpetajate hulgaga.
3. Arengukavades ja strateegilistes visioonides on rõhutatud eesmärgipärase riigikeele õppe olulisust, kuid seda toetavaid tegevusi on piiratud hulgal.“

Õpilaste ja vanemate suhtumises eesti keele õppesse olulist erinevust ei täheldata – see on pigem negatiivne. Õpilased ei seosta oma tulevikku Eestiga ning nii õpilased kui ka õpetajad on kriitilised gümnaasiumi eestikeelsele õppele üleviimise ajakava ja kohustuslikkuse suhtes.

Rõhutamist vajab tulemus, mis oli jälgitav ka töörühma külastatud koolides – ehkki mitmekeelsus ja mitmekultuurilisus kui väärtus on väga olulisel kohal koolide strateegiadokumentides, ei väljendu see õpilaste ega ka õpetajate hoiakutes (Lisa 3.1.).

TNS EMORi poolt 2008. ja 2011. aastal läbiviidud uuring „Eestikeelne aineõpe vene õppekeele koolide gümnaasiumiastmes: mitte-eestlaste teadlikkus ja suhtumine“ (Lisa 4) põhijäreldused haakuvad hästi TÜ uurijate tulemustega. Ehkki mitte-eestlaste informeeritus ülemineku teemal on ligi nelja aastaga (2008–2011) märgatavalt paranenud (eelkõige televisiooni ja interneti vahendusel), on suhtumine muutunud negatiivsemaks. 2008. aastaga võrreldes peetakse 2011. aastal üleminekut vähem vajalikuks, õpilastele enam koormavaks ja **teadmiste tasemele halvasti mõjuvaks**. Informatsiooni kättesaadavuse osas eristub kodakondsuseta isikute grupp, kes peavad info kättesaadavust väiksemaks ja on sellega vähem rahul. Nad on ka vähem teadlikud osast ülemineku seotud teemadest. Madalaks peetakse ka koolide valmisolekut. Üle poole mitte-eestlastest on seisukohal, et ülemineku ollakse raskustes või ei saada hakkama. **Siiski märgib iga teine, et eestikeelne aineõpe avardab lõpetajate võimalusi edasiõppimiseks ja tööturule sisenemiseks ning enamik peab vajalikuks eestikeelse õppe suurendamist lasteaedades.**

Positiivsema suhtumisega eristub mitte-eestlaste grupp, kes ise kõige vahetumalt üleminekut kogevad – noored ja õppijad. Nemad annavad kõrgema hinnangu info kättesaadavusele, nende hulgas on vähem negatiivset suhtumist ülemineku seotud väidetes ning suurem osa neist peab vajalikuks eestikeelse õppe osakaalu suurendamist põhikoolis ja senisest enam ka gümnaasiumis. Lisaks leiab neist suurem osa, et ülemineku saadakse hakkama. Positiivsemalt suhtuvad ka inimesed, kes ise eesti keelt valdavad (Lisa 4, lk 3).

III KOKKUVÕTE (JÄRELDUSED, ETTEPANEKUD, ÜLESANDED EDASISEKS)

Töörühma tegevust kokku võttes ning selle tulemusi varasemate üldistuste ja uuringute tulemustega kõrvutades saab tõdeda, et püstitatud **hüpoteesidest esimene** – koolid on lõpetanud ülemineku eestikeelsele gümnaasiumiõppele – paikapidavust kinnitavad nii senised uuringud kui ka töörühma kasutuses olnud materjalid. Koolikülastused näitasid siiski, et **tegemist on sageli formaalse saavutusega**, mille seos eesti keele taseme parendamisega on küsitav. Teema vajab täpsemat analüüsi.

Erinev on hinnang **teise ja kolmanda** hüpoteesi paikapidavusele. Õpilased ega õpetajad ei pea paikapidavaks väidet, et üleminek osaliselt eestikeelsele aineõppele venekeelse põhikooli järgselt parandab gümnaasiumilõpetajate riigikeele oskust – suur on seos koolide üldise edukusega. Sama olukord on

kolmanda hüpoteesiga, mille järgi ainete õppimine mitte-emakeeles ei halvenda oluliselt teadmiste kvaliteeti nendes ainetes. **Sõltuvalt koolist on õpetajate ja koolijuhhi hinnang sellele kuni kaks astet positiivsem kui õpilastel.** Kohati suhtuvad õpilased, kes muidu on eesti keele õppimise vajalikkusest teadlikud ning ka motiveeritud, katsesse õpetada neile aineid eesti keeles kui diskrimineerimisse ja alandamisse.

TÖÖRÜHMA JÄRELDUSED

Seniste uurimuste ja ülevaadetega kirjeldatud pilt vene õppekeelt kasutanud gümnaasiumide õppe tulemuslikkusest eestikeelsele (vähemalt 60% kohustuslikest kursustest) gümnaasiumiõppele üleminekul on mõneti ilustav – formaalsete näitajate alusel on eesmärk saavutatud, aga protsess ise **tekitab koolides pingeid.**

1. Koolis toimuva eesmärgiks on saanud eestikeelse kõne- ja suhtluskeele õpetamise/õppimise asemel nende teadmiste (terminoloogia, tüüpvastused jne) omandamine/treenimine, mida on vaja kõrgkooli sisseastumistestide läbimiseks.
2. Töörühma lähenemisenurk – erineva ettevalmistuse ja koolikogemusega inimeste koostöö – ning suhteliselt mitteformaalne õhkkond andis uuringutele ja analüüsidele lisaväärtust, sealhulgas ka konstruktiivset kriitikat. **Vajadus täpselt järgida nõude 60:40 täitmist pisendab oluliselt koolide võimalusi** oma erisusi välja arendada. Koolid lähtuvad vaba- ja valikainete valikul tihti eesti keeles õpetada suutvate õpetajate olemasolust ning vajadusest täita 60:40 nõuet, mitte kooli eripära arendamisest.
3. Koolid on väga seaduskuulekad, mis kohati pärsib loovust ja tekitab olukordi, kus klassi ees olev **õpetaja ei suuda täita oma tegelikke ülesandeid:** „*Materjali esitatakse ebapädevalt*“ (vene k *negramotno*) (õpilase hinnangutest õpetajakvalifikatsioonile).
4. Õpetajad ja õpilased **ei ole rahul** olemasolevate eestikeelsete **õppematerjalidega**, mis on kirjutatud eesti keelt emakeelena valdavate õpilaste jaoks – puuduvad vajalikud mahus adapteeritud õppematerjalid – ning on ka sellistena liiga keerulised ja ülekoormatud.
5. Eestis on liialt vähe tähelepanu pööratud vene- ja kakskeelsete koolide ja teemaga seotud inimestega suhtlemisele – informatsioon ja **teadmatuses tulenevad hirmud vajavad maandamist.**
6. Õppekeelereform (koos selle teoreetilise baasiga) on vaid üks Eesti hariduselus ja -mõtlemises toimuvatest protsessidest, mis aga hõivab kõnealuste koolide töötajate ja õpilastegi tähelepanu sedavõrd, et nende **kõrvale- ja mahajäämus** üldise haridusmõtte arengust võib veelgi suurened.
7. Eesti keele omandamise **eesmärgid ja kriteeriumid** ei ole koolidele piisavalt selged ega konkreetsed. Haridusasutused ei ole piisavalt varustatud tarvilike tööriistadega (meetodid, vahendid, materjalid, koolitused jne) nende eesmärkide saavutamiseks elukestva õppe mõttes.
8. Valitseb rahulolematust uue **riigieksamite süsteemiga:**
  - ebaõiglaseks peetakse sama raskusastmega inglise keele riigieksamit kõigi koolide õpilastele: inglise keele tunnimaht on eestikeelsele aineõppele üle läinud gümnaasiumides oluliselt väiksem,
  - sisuliselt on venekeelsetel õpilastel (erinevalt eestikeelsetest) lisaks matemaatikale kaks kohustuslikku võõrkeele eksamit,
  - arusaamatusi põhjustavad medalite jagamise alused – nende kaal on kooliti väga erinev.

ETTEPANEKUD

1. **Reeglid** – hõlmata kakskeelsete koolide töötajaid senisest rohkem üldistesse haridusuuenduse protsessidesse (õppekavaarendus, õpetajakoolituse kontseptuaalne uuendamine, e-õppe rakendamise aluste väljatöötamine jms), samal ajal vähendades protsessi reguleeritust Vabariigi Valitsuse (VV) tasemel ja konkretiseerides **väljundi nõudeid**. Anda koolidele (ja koolipidajatele) võimalus ja vastutus olla paindlik ainete õpetamise keele valikul, sõltuvalt olemasolevate pedagoogide keeletasemest, kooli erisusest ning õppemetoodilise baasi võimalustest:
  - a. Arvestades nii õpetajaskonnas kui õpilastes kujunenud positiivset arusaama riigikeele omandamise vajalikkusest ning silmas pidades koolidevahelisi olulisi erinevusi eesti keele oskuse saavutamisel põhikoolis, samuti keele ja erinevate ainete eesti keeles õpetamise meetodite valikul gümnaasiumitasemel:
    - avada selgemalt riigikeele õppimise eesmärk üldhariduses (eksam, kõnekeel, teaduskeel) ja sellest lähtuvalt kujundada nõuded;
    - kaaluda võimalust sõnastada mitte õppekavas, vaid seadusnormina, et põhikooli lõpetamisel on eesmärgiks riigikeele oskus tasemel B1.2/B2.1 (sõltuvalt osaoskusest) ja gümnaasiumi lõpetamisel B2.2/C1 (sõltuvalt osaoskusest), nagu on soovitusena kehtivates võõrkeelte ainekavades (*Võõrkeelte ainekavad – eesti keel teise keelena, 2.1. lk 18 ja 2.2. lk 6*),
    - jätta **koolidele ja koolipidajaile** vabamad käed ja konkreetsetest tingimustest tulenev suurem paindlikkus ja **vastutus** riiklikult ettekirjutatud tulemuse saavutamiseks;
  - b. Jätkata õppekeelereformi läbiviimisel suuremate raskustega koolide konsulteerimist ja järele aitamist, korraldades õppekeelereformis edukamate koolide kogemuse vahendamist vähem edukatele koolidele;
  - c. Soodustada n.ö kakskeelsete gümnaasiumide – gümnaasiumiastmes on koos eestikeelsete ja venekeelsete põhikoolide lõpetanud – loomist (Kiviõli I Keskkooli eeskujul), nähes neile ette selleks vajaliku lisafinantseerimise;
  - d. Uues riiklikus lõimumiskavas suunata oluline osa vahenditest venekeelsete koolide õpilastele erinevates vormides suhtlemisvõimaluste pakkumiseks eestikeelses keskkonnas (õpilasvahetus, keelelaagrid, huvitegevus jms.).
2. **Õppematerjalid** – probleemiks on asjakohaste õppematerjalide vähesus, hilinemine või puudumine:
  - a. Tuleb forsseerida spetsiaalselt venekeelsetele koolidele mõeldud õppematerjalide, sh vajadusel (adapteeritud) õpikute, loomist, milleks on otstarbekaks kasutada ka tegevõpetajaid ning üliõpilasi;
  - b. Peame oluliseks kujundada/teadvustada süsteem näitvahendite koostamiseks ja olemasolevate ja ka koostatavate materjalide (töölehed, õppekomplektid sõna- ja raudvaraga jms) levitamiseks.
3. **Õpetajad** – probleemiks on eesti emakeelega ja hea vene keele oskusega või väga hea eesti ja vene keele oskusega keele- ja aineõpetajate vähesus, aga ka õpetajate ja süsteemi vähene valmisolek korraldada õpetajate vahetusi erineva keelekasutusega koolide vahel:

- a. Eesti keele õpetamiseks vene koolides eesti rahvusest õpetajate poolt peame oluliseks motivatsioonipakettide loomist neile, kes on valmis minema tööle neisse koolidesse (näiteks kõrgkoolis makstava spetsiaalse õppetoetuse tingimusena koos tasuta elamisvõimaluse loomisega suunamisajaks);
- b. Mõistlik on kavandada rahalised vahendid õpetajate 1-2 kuulisteks vastastikusteks stažeerimisteks nii eesti- kui venekeelsetes koolides;
- c. Enam on vaja tähelepanu pöörata venekeelsete õpilastega tegelevate õpetajate meetodilisele toetamisele – eelkõige LAK-õppe ja keelekümbuse elemendid.

4. **Õpilased** – Õppekava proportsioonid vajavad korrigeerimist ja tunniväline keelekeskkond (informaalne suhtluspraktika) kui keeleõpet oluliselt toetav tegur pidevat ja jõulisemat arendamist:
- a. Tuleks arvestada, et õpilased toetavad eesti keele tundide arvu suurendamist nii põhikoolis kui ka gümnaasiumis, seda mitmete teiste õppeainete (eriti muusikaõpetus ja kehaline kasvatus) arvel;
  - b. Tuleks propageerida ja toetada venekeelsete õpilaste gruppidega õpetamist eesti koolides mõne kuu vältel. Õpilaskodude programmiga loodud võimalused ja riigigümnaasiumide kontseptsioon toetavad sellist lähenemist;
  - c. Laiemalt soovitame rakendada ka lühiajalisemaid õpilaste ja õpetajate vahetusi eesti- ja venekeelsete koolide vahel (ka põhikooliastmes).

Kontseptuaalse põhiprobleemina toome välja, et arusaamine eestikeelse aineõppe tunnetuslikest ja (õpilaste tulevikule mõeldes) pragmaatilistest eelistest on kohati ebapiisav. Traditsiooniliselt ainealaste teadmise taseme tõstmisele orienteeritud koolid ja õpetajad ei ole veel valmis õppeprotsessi korraldamise võtete mitmekesisuse mõju hindamiseks/arvestamiseks õpilase üldisele arengule. Kohati ikka veel liigest ainekesksusest tuleneb ka erinevate kaasaegsemate lähenemiste – LAK-õpe kogu oma mitmekesisuses näiteks – ebapiisav juurdumine õpetajaskonnas. Eesti keele ega aine omandamisele ei tule kasuks olukord, kus õpetaja püüab halvas eesti keeles ainet selgitada üsna nõrga keeletasemega õpilastele. Sama kahjulik on ka teine äärmus – olukord, kus ainet õpetavad küll eestlased, kuid ilma vajaliku vene keele oskusega, ja kus õpilased sisuliselt õpetavad tunnis õpetajale vene keelt.

Edasiste tegevuste toetamiseks peame oluliseks tutvustada nii eesti- kui venekeelses meedias (sh sotsiaalmeedia) muu emakeelega, kuid hea eesti keele oskusega inimesi (ka õpetajaid), kes on saavutanud Eestis edu oma kutsetöös ja ühiskonnaelus. Peame oluliseks juba läbi viidud uuringute (eelkõige TÜ, TLÜ ja EMORi uuringud) ja meie kogemuse baasil töötada välja ühine seiremetoodika, mille alusel koolide jälgimist ja toetamist jätkata ja tõhustada.

18. september 2014

ALLIKAD

1. KELARÕK, <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917?leiaKehtiv>
2. GRÕK, <https://www.riigiteataja.ee/akt/120092011002?leiaKehtiv>
3. Võõrkeelte ainekavad – eesti keel teise keelena
4. põhikoolis, https://www.riigiteataja.ee/akt/1280/8201/3007/VV1_lisa2.pdf#
5. gümnaasiumis, https://www.riigiteataja.ee/akt/1250/3201/4011/VV2_lisa2.pdf#
6. PGS, <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072012020?leiaKehtiv>
7. Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala arengukava “Tark ja Tegus Rahvas 2015–2018”, http://hm.ee/sites/default/files/tark_ja_tegus_rahvas_2015_2018_final.pdf
8. Eesti elukestva õppe strateegia 2020, <http://hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

LISAD

1. Eesti ja vene õppekeele koolide õpilaste tulemuste võrdlus tuginedes PISA uuringutele
2. Kakskeelne õpe vene õppekeele koolis. Uuringu lõpparuanne
3. Birute Klaas-Langi esitlus “Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeele koolides 06.05.2014
B. Klaas-Langi memo
4. TNS EMOR uuringu raport 2011
5. INNOVE koolivisiidid 2013, Kadri Petersoni esitlus töörühmale
6. Eesti keeles õppele üleminek gümnaasiumis – koolid, õpilased
7. EHIS andmed õpetajate keeleoskusest
8. Õpilaste küsimustikud, koond
9. Õpetajate küsimustikud, koond
10. Koolijuhtide küsitluse koond